

HALLITUSOHJELMA-ALOITE

Tulevaisuustekoja lasten ja nuorten hyvinvoinnin tueksi

Seuraavan hallitusohjelman yhdeksi tulevaisuusteoksi tulee nostaa **lasten ja nuorten hyvinvoinnista, mielenterveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen**. Ehdotammekin kansallista ja poikkihallinnollisesti toteutettavaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielen-terveyden tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatiotoiminnan kärkiohjelmaa, joka osaltaan pyrkii etsimään ratkaisuja kasvaviin lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteisiin. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteiden vaikutukset näkyvät tulevina vuosina laajasti yhteiskunnassa ellei ongelmiin puututa nyt.

Mielenterveyden häiriöt ovat niin Suomessa kuin muualla Euroopassa johtamassa suuriin sosiaalisiin ja taloudellisiin kustannuksiin

Lapsista ja nuorista iso osa voi henkisesti koko ajan huonommin, ja psykiatrisen hoidon tarve on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvulla. Lasten ja nuorten mielenterveyden häiriöt sekä henkinen pahoinvointi ovat usein seurausta monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta.

Tutkimusten mukaan noin puolet aikuisiän mielenterveyshäiriöistä on alkanut jo ennen 15 vuoden ikää ja noin kolme neljästä ennen 25 vuoden ikää. Nuorilla on mielenterveyshäiriöitä noin kaksi kertaa useammin kuin lapsilla. THL:n raportin mukaan vuoden 2020 aikana 7-22 vuotiailla raportoitiin n. 1,2 miljoonaa mielenterveysperusteista tutkimus- ja hoitokäyntiä julkisessa terveydenhuollossa. Nuorista noin 20–25 prosenttia arvioidaan kärsivän jostain mielenterveyden häiriöstä ja mielenterveyspalvelujen tarve on vain kasvanut Covid-19 pandemian aikana.

THL:n kouluterveyskyselyn (2021) mukaan n. 5 % oppilaista kokee kiusaamista koulussa viikoittain. Yksinäisyydestä kärsi noin 25 % kyselyyn vastanneista tytöistä ja pojista 10 %. Syrjäytymiselle ei ole tarkkaa määritelmää, joten

arviot määristä vaihtelevat. Me-säätiö on arvioinut Suomessa olevan yli 60 000 syrjäytynyttä nuorta. Ahdistuneisuushäiriöstä kärsii arviolta 4-11% suomalaisista nuorista, ja 30-40%:lla masennusta sairastavista nuorista esiintyy samanaikaisesti ahdistuneisuushäiriöitä.

Tasavallan presidentti Sauli Niinistö on nostanut säännöllisesti esille nuorten syrjäytymisen vaikutukset yhteiskuntaan: *"On äärimmäisen tärkeää, että meillä säilyy yhteisöjä, joissa tunnetaan toisen tarpeet ja autetaan"*, presidentti sanoo. Lasten ja nuorten hyvinvointihaasteeseen on tartuttava nyt, sillä aikaa ei ole menetettävänä. Tutkimuskenttä ja sen yhteistyökumppanit haluavat osaltaan olla etsimässä ratkaisuja lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja mielenterveyden haasteisiin.

Tutkimuksen vahvuudet ja tietoaukot

Suomi on tunnettu korkeatasoisesta ja monialaisesta tutkimuksestaan. Tutkimuksesta kumpuavien innovaatioiden sekä toimintamallien ja palveluiden kehittämiseksi on suuri kysyntä sekä kansallisesti että globaalisti. Hyvinvoinnin ja terveyden kasvavaa kustannustaakkaa ei ratkaista rahaa lisäämällä vaan käyttöön on otettava uusia toimintamalleja ja innovaatioita. Uutta tutkimustietoa ja soveltavaa tutkimusta tarvitaan lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöiden biologisista ja sosiaalisista tekijöistä sekä näihin liittyvien koulutuksen ja terveydenhuollon toimintamallien yhteydestä. Lääketieteellisen tutkimuksen rinnalla tarvitaan yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jonka avulla voidaan pureutua hyvinvointihaasteiden juurisyihin.

Tällä hetkellä tutkijoiden, päättäjien sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelevien yhteistyötä ja tiedon jakamista rajoittaa yhteistyömekanismien puuttuminen. Myös datan keräämisen ja hyödyntämisen kautta on mahdollista päästä syvemmälle muun muassa kasvuympäristön vaikutuksiin lasten ja nuorten elämässä.

Suomen vahvuus ratkaisujen etsimisessä ja kehittämisessä on ehdottomasti laadukas neuvolajärjestelmä sekä lasten ja nuorten koko

ikäluokan kattavat terveystarkastukset. Suomessa on lisäksi hyvät terveydenhuollon rekisterit ja Kelalla kattavasti lapsiin, nuoriin ja perheisiin liittyvää dataa. Datan yhdistäminen korkeatasoiseen tutkimukseen, terveydenhuollon palveluihin, opetukseen ja koulutukseen luovat hyvät edellytykset ratkaista ongelmia ja toimia kansainvälisenä edelläkävijänä. Tämä vaatii kuitenkin mahdollistavaa lainsäädäntöä datan ja terveystiedon hyödyntämisessä, tiedon digitalisointia, TKI-lainsäädännön tarkastelua ja kehittämistä kokonaisuutena, yhtenäisempiä käytäntöjä koskien lakien soveltamista TKI-toimintaan sekä eettisten toimikuntien linjausten kansallista yhtenäistämistä.

Hyvinvointihaasteiden juurisyiden ymmärtämisessä yhteiskuntatieteellisellä tutkimuksella on tärkeä rooli. Hyvinvointi on moniulotteinen ja kokonaisvaltainen ilmiö, johon monilla sosiaalisilla tekijöillä on vaikutusta. Viimeaikainen tutkimus on kartoittanut muun muassa nuorten elämää korona-aikana, ilmastonmuutoksen vaikutuksia lasten ja nuorten mieleen ja elämään sekä kouluelämän kasvavien vaatimusten vaikutuksia nuorten elämään.

Kärkiohjelma etsii uusia ratkaisuja ja sosiaalisia innovaatioita lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteisiin

Kansallisen kärkiohjelman tavoitteena on lasten ja nuorten mielen hyvinvoinnin ja toimintakyvyn edistäminen pohjautuen tutkittuun tietoon, hyvien käytäntöjen jakamiseen ja sosiaalisiin innovaatioihin.

Tutkimuksen ja kehittämisen rinnalla on panostettava datan, digitalisaation ja uusien teknologioiden hyödyntämiseen, sosiaalisten innovaatioiden käyttöönottoon sekä tutkitun tiedon jakamiseen laaja-alaisesti.

Tutkimuksen fokuksessa tulee olla poikkialainen ja tieteidenvälinen yhteistyö. Tutkimusta tulee vahvistaa muun muassa lasten ja nuorten psykiatrian, mielenterveyden neurobiologian ja muun aivotutkimuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja koulujärjestelmää koskevan tutkimuksen alalla.

Tutkimuksessa tulee hyödyntää moninaisia tutkimusmenetelmiä, joilla tavoitetaan lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia asioita laajasti, ja erilaiset erityisryhmät huomioiden. Osallistavien ja taidelähtöisten menetelmien avulla voidaan tavoittaa lasten ja nuorten omaa merkityksenantoa heidän hyvinvointiinsa liittyvistä ilmiöistä. Myös seurantatutkimusta on syytä lisätä.

Lasten ja nuorten kuntoutus sekä nuorisotyö, niitä tukevien toimintatapojen kehittäminen ja uudistaminen tulee asettaa kärkiohjelman keskeisiksi tavoitteiksi. Uudet yhteistyömallit tutkijoiden, yritysten, hyvinvointialueiden, kuntien sekä järjestöjen välillä auttavat levittämään hyviä käytäntöjä sekä innovatiivisia ratkaisuja lasten ja nuorten hyvinvoinnin hyväksi.

Muita kehittämiskohteita ovat sosiaali- ja terveystiedon hyödyntämistä koskevien lainsäädännöllisten esteiden poistaminen sekä toimintatapojen kansallinen yhtenäistäminen.

Kärkiohjelmalla haluamme tukea kansallista tavoitetta nostaa TKI-toiminnan rahoitus neljään prosenttiin BKT:stä vuoteen 2030 mennessä.

Tausta-aineistoa:

Mieli ry:n Nuorten hyvinvointiohjelma. Ratkaisuja nuorten mielenterveyskriisiin (<https://mieli.fi/wp-content/uploads/2022/12/Nuorten-hyvinvointiohjelma-2022.pdf>)

Kovess-Masfety, V., Husky, M. M., Keyes, K., Hamilton, A., Pez, O., Bitfoi, A. .. & Mihova, Z. (2016). Comparing the prevalence of mental health problems in children 6–11 across Europe. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 51(8), 1093-1103.

Paananen, R., Ristikari, T., Merikukka, M., & Gissler, M. (2013). Social determinants of mental health: a Finnish nationwide follow-up study on mental disorders. *J Epidemiol Community Health*, 67 (12), 1025-1031.

Aloitteen allekirjoittajat

Kansallinen neurokeskus, jonka jäseniä ovat:

Aalto yliopisto
HUS
Helsingin yliopisto
Itä-Suomen yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Pirkanmaan hyvinvointialue
Tampereen yliopisto
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
Pohjois-Savon hyvinvointialue
Oulun yliopisto
Turun yliopisto
Varsinais-Suomen hyvinvointialue

Muut aloitteen allekirjoittajat:

Lapin ammattikorkeakoulu
Lapin yliopisto
Lapin liitto
Rovaniemen kaupunki
Kuntoutussäätiö sr
Nuorisotutkimusseura ry
Suomen lastenpsykiatriyhdistys ry
Suomen nuorisopsykiatrisen yhdistys ry

Lisätietoja antavat:

Kansallisen neurokeskuksen johtaja, neurologian erikoislääkäri, dosentti, LT Eero Rissanen
(eero.rissanen@uef.fi, puh. 050 433 5008)

Helsingin yliopisto, neurotieteen tutkimusyksikön tutkimusjohtaja Satu Palva (satu.palva@helsinki.fi, 029 4159603)

Rovaniemen kaupunki, valt.tri, projektipäällikkö Pirjo Kutinlahti (pirjo.kutinlahti@rovaniemi.fi, Puh 040 483 7974)